

A TISZATÁJ DIÁKMELLÉKLETE

132. szám

LACKFI JÁNOS

Nyelvi robbanásveszély

AVAGY TOVÁBBDÚDOLNI A VOLTAT

Kedves Olvasónk!

*Közel húsz évvel ezelőtt,
1992 októberében indít-
totta a Tiszatáj diákmel-
léklet-sorozatát, amelyet
most, három év kihagyás
után újraindítunk.*

*Reméljük, hogy az új soro-
zatunk is olyan sikeres
lesz, mint az előző.*

1. Szónyomozó

Régóta elszántam magamat egy izgalmas játékra, most ki is próbálom hát. Csupa olyan szavakat szedettek elő a nyelvi arzenálból, amelyek még sosem járták meg a tollam végét. Vagy inkább sosem kerültek ki a billentyűzetet kalapáló ujjaim alól. No jó, annyi szót leírtam már, szemfényvesztés lenne az olvasót azzal hitegetnem, hogy betűrengetegemben ellenőrizhető, mit vettem már papírra, mit nem. Maradjunk abban, hogy olyan szavakat keresgélek, amelyek bizonyosan nagyon ritkán, talán még sosem fordultak meg szövegeimben.

Itt van például a „nyápic” – épp az imént, egy kedves tanítvánnyal chatelve hökkentett meg, miért ilyen ritka vendég nálam? Próbaképpen végigfuttatom a keresést két utolsó prózakötetemen, mert ugye ma már nem vagyunk pusztá találgatásra kárhoytatva, akár pontosan ellenőrizhetem is magam. Nos, egyikben sem találkozom a szóval, az elmúlt tíz év tanulmányait, esszéit magába sűrítő, másfélmillió leütésnyi könyvemben is csak egyszer szerepel holmi „nyápickodás”. Jó kis jelző pedig, szakasztott mintha a „nyálas, pici fickó” összevonásával keletkezett volna. A körötte repdeső jelentésfelhőben pedig ott zümmög a „pilincka”, a „pálcika”, a „piszok”, a „porcica” és még sok efféle nyüzüge, incifinci apróság.

A „dögönyöz” nyilvánvalóan a „dögből” eredeztethető, a beszélő mégis önkéntelenül kutat emlékezetében a „dögöny” után, mely nyelvújítás-ízű főnévképzőjével olyan csalókan idézi a „függönyt”, a „sürgönyt”, a „közönyt” vagy éppen a „közlönyt”. A függés, a sürgés, a közömbösség vagy a közlés jelentésháttérének ez esetben a metaforikus „döglés” felel

”

meg. Számomra sajátos, családi zamata is van a szónak: nagyapám egyszerű vasgyári géplakatos létére hadilábon állt bizonyos szavakkal, melyeket persze annál nagyobb vehemenciával használt. A Szputnyikot magabiztosan Pusznyiknak titulálta (azt mondom én is, fiam – Pusznyik, úgy, úgy), Dorottya lányomat Boroskának nevezte (mik vannak, ki hallott már ilyen nevet?), röntgen szavunk bonyolult fonetikai képletét a sokkal magyarosabb és logikusabb „rögönnyel” váltotta ki – mindannyiunk legnagyobb megrökönyödésére.

Az „ösztvér” Lator László nagyszerű visszaemlékezésében akad horogra, a számítógépes kereső még csak nyomát sem mutatja ki három említett kötetem anyagában. Az „ősz tevétől” a „vérig”, a „köszvényig”, a „pöszmétéig” vagy a „köztörvényesig” annyi minden kihallható ebből a balladásan darabos, recsegő-ropogó hangzóállományú jelzőből. Ráadásul még mintha saját ellentétét is magában hordozná, hiszen az ösztvérségtől mi sem idegenebb, mint egy „ősz, kövér” figura.

Ugyanezen a vérnyomon (ösztvérnyomon) tovább haladva csak úgy potyognak elem a régi kedvencek, melyeknek se híre, se hamva a három mintául választott dokumentumban. Itt a „gerezna” például, ez a jó ismerős, mely valahogy jóval többnek látszik holmi lenyúzott állatbőrnél. „Belezés” és „erezet”, „garázdaság” és „gizdaság” éppúgy felrémlik, mint a „gerezd” szó, amely egy jószággal kapcsolatban érdekes képtelenségnek tetszik, hacsak nem gondolunk a nyúzott vad kocsonyás nyersesége és egy gerezd remegő narancshús véletlenszerű, ám annál intenzívebb hasonlóságára.

Hova visz a nyelv? Miféle csőbe húzza be azt, aki használja, aki anyagával dolgozik, aki veszélyes közelségbe kerül ezzel a burjánzó, lápos televénnyel? („Televény”, ez is csak egy Csokonai-tanulmányom idézetanyagában szerepel. A felvilágosodott poéta olyan ujjongó örömmel tartja magasba a nyelvújítás-ízű szót, mint bennszülött a frissen szerzett üveggyöngyöt...) Tomáz Šalamun szlovén költő nyilatkozta egy ízben, hogy a negyvenes éveit taposó írónak vigyázni kell, nehogy felrobbantsa a nyelv elképesztő ekrazittömege. Valóban életveszélyes elegy, jobb vigyázni vele, és azt hiszem, van is miért bosszút állnia, hiszen jócskán visszaélünk engedelmességével.

Márquez *Száz év magány*ában olvashatjuk, hogy Macondo falucska lakói közt egyszer csak fertőző járvány gyanánt eluralkodik a felejtés, és ki-ki elhagyogatja elméjéből a dolgok nevét. A lakosság úgy védekezik a terjedő kórság ellen, hogy szépen minden egyes dologra kítűz egy cédulát, a tehén hátán feltünteti, hogy TEHÉN, a kerítésen, hogy KERÍTÉS, a templom előtti téren pedig táblát ütnek a földre ISTEN felirattal. Az anekdota rávilágít, hogy a nyelv megnevező funkciója valójában önkényen alapul. Milyen alapon jelölünk valamit egy konkrét hangzócsoporttal és nem egy másikkal vagy egy harmadikkal? Milyen jogon változik egy-egy valóságalem fonetikai hangulata nyelvről nyelvre? Első nyelvelméleti krízisem öt-hat éves koromra tehető, amikor a zongora alatt fekve belém hasított a kérdés, hogy vajon ki és milyen okból nevezhetett el egy ételt ilyen faramuci módon: KRINOLIN. Rögtön eszembe jutott aztán, hogy az ABLAK vagy az AJTÓ nem kevésbé torz elmeszülemények, és attól fogva nem voltak illúzióim a nyelv, mint univerzális hazugság természetével kapcsolatban.

Vagyis amikor az iskolában arra tanítjuk gyermekeinket, hogy a nyelv „kommunikáció” és célja az „információ-átadás”, igazat is mondunk meg nem is. Ha azt szeretném, hogy valakivel semmiképp se kerüljük el egymást, akkor így szólok hozzá: „holnap, 17.30-kor találkozunk a Batthyányi-téren”. Ám ha az agyamban ugyanebben a pillanatban kavargó masszáról kellene őszintén számot adnom, alighanem valami efféle mondandó sülné ki a dologból: „fapapucs,

krokodil, nagymama, centrírozás, vasmacska”. Tudatunk habverője ugyanis nem pihen, és sajátos, asszociációs logikája (illogikája), törvénye szerint kavargatja folyamatosan a ránk zuhogó világmozzanatok kását.

A szavak természetesen a valóságkezelés leghatékonyabb, roppant helytakarékos eszközei. Vegyünk egy példamondatot: A traktor elütött egy bálnát. Jó, nem mondom, kevésbé valószínű kijelentés, bár ha idén is annyi csapadék hull, mint a múlt évben, könnyen lehet, hogy a derék parasztnak szabadkozniuk kell majd: „annyian vannak a dögök, mint a rosbiz, nem tuttam kikerülni, biztos úr kérem”... Szóval ha ezt a mondatot szavak nélkül próbálnám szemléltetni, a fél ház leomlana, míg beállnék a traktorral, a másik fele, míg begyömöszölném a bálnát, hogy végre elmutogathassam: ez az izé tönkreizélte azt az izét. Mindez szavakkal gyerekjáték, hangzóállományát tekintve a „gépdaru” egy grammal sem súlyosabb, mint a „pille”. Behunyt szemmel kimondom: „Afrika”, és bár sosem jártam ott, látom magam előtt a kontinenst, még csak a fülem se megy teli homokkal. Ugyanez a helyzet a mamuttal, semmi véres erőfeszítésbe nem kerül begyömöszölni a kobakunkba, pedig jókora darab állat, és meglehetősen régen kihalt már.

Gondoljunk csak bele, a valóságnak micsoda megerőszakolása egy átlagos, közepesen bonyolult mondat is akár... „Ülök a számítógépnél, szól a zene, kinn süt a nap, félig lehúztam a redőnyt, és fogalmazom az esszémet.” Ez a jámbor mondat csupa önkény, hiszen a jelenségeknek és cselekvéseknek ez az illuzórikus rendje a „való világban” sohasem jöhetne létre. Mindezek egyfajta kusza káoszban léteznek csupán, egyidejűségbe olvadva, elvegyülve egymással. Ha megpróbálnám hűségesen visszaadni, mindezen cselekvések leképeződései hogyan zuhognak be agyamba különféle érzéseimen keresztül, hogyan kavarnak egymásba olvadva, alighanem fel kellene rúgnom a nyelv törvényeit, és egy szavalókóruval egyszerre elmondani az egyes tagmondatokat, amiből persze csupán értelmezhetetlen hangzavar származna.

Folyamodhatnak persze másféle trükkökhöz is: Gépelek a számítógépnél, zenél a szó, kint napozik a sütő, félig leredőnyöztem a húzást, és esszézem a fogalmamat. Vagy: Ülés nem számít, szólás nem zene, nap nem süti, félredőny nem húzás, esszézés nem fogalom. Vagy: Zenélek a szológépnél, számít az ülés, félig lesüt az esszé, napozom a húzásban, kinn redőnyözik a fogalom. Esetleg: Számszóló, gépredőny, fogalomsütés, fél napzene, kinn esszéhúzás. (Weöres Sándor sakkoz végig következetesen egy hasonló logikai játékot *Téma és variációk* című versében.) Mindezen fortyogó szerkezetek értelme persze csak akkor érhető tetten, ha ismerjük az eredeti példamondatot vagy a tört rajzú képből visszakövetkeztethetünk rá, valahogy úgy, ahogy az impresszionista képek foltjai vagy a pointillisták színpontjai is látványá állnak össze bizonyos távolságból.

Bizony, a nyelv cseppet sem kegyes hazugságai révén kapjuk meg a szépségesen oskolás rendet, amelyben „egy szálló porszem el nem hibban”, és olyan bonthatatlan egységben hever egymáson alany, állítmány, tárgy és bővítmények, „akár egy halom hasított fa”. Csak éppen az élő nyelvek élő fáját még nem vágta ki, nem aprította fel senki. Melyikünk látott a szabad természetben igét, határozót vagy jelzót? Ezek csak suta emberi eszközök, hogy egy-egy végtelenül bonyolult jelenséget részeire bontva megfoghatóvá tegyünk. Még főneveink is csalnak, hiszen az esőt, mint jelenséget például abszurdum egyetlen szóval elintézni! Ha egy parányi tisztesség szorult volna belénk, valahogy így nevezhetnénk meg ezt a meteorológiai szórványt: CSEPP-CSEPP-CSEPP-CSEPP-CSEPP-CSEPP-CSEPP-CSEPP-CSEPP-CSEPP.

Alighanem Weöres Sándor teszi jól, amikor *Grádicsok éneke* című szerelmi költeményében cseles megfogalmazását adja az egymásba olvadó, egymást szemlélő pár viszonyának: „arcodom arcomod”. A végtelenségig fejthetnénk ezt a rejtvényt: „arcodon arcom, arcomon arcod”, „arcom az arcod, arcod az arcom”, „arcomhoz ér az arcod”, „arcom és arcod összeolvad”, „arcodat csókolom, arcomat csókolod”. És így tovább, ahogy a szenvedély felboruló terében-idejében sajátosan forr eggyé és válik el egymástól az a kétfejű-négykezű-négy lábú szörnyeteg, melynek szakszerű latin megnevezése Amor.

A szavak persze, mondanom sem kell, rettenetesen unják, hogy céljaink érdekében okostojás módjára felhasználjuk őket, és önálló lényekként saját életet követelnek maguknak, akár az emberi elme egyéb elszabadult szörnyei, a Gólem vagy éppen Frankenstein. Elhangzik a rádióban, hogy „felment az áramámára”, és csak némi töprengés árán rekonstruálhatjuk, hogy a szöveg korántsem óperzsául van, hiszen így tagolandó: „felment az áram ára mára”. A területi labdarúgó mérkőzés bírójának címzett barbár csatakiáltás esetében is némi elemzés szükségeltetik: „mititété, átátá”? Magyarra téve: „mit ítéltél, átálltál”? Jócskán zavarba jöttem, amikor a Zemplén megyei Terényben egy idős asszony így zárta mondókáját: „na jó, kő mennyi ennyi annyi”. Mi mennyi? Mi annyi? Mi harminc? Hát persze, megy „enni adni” a jószágnak, napnál világosabb! Aztán amilyen szemfüles alak a költő, elkapja az efféle leleteket, rájuk vetődik, és saját javára kamatoztatja őket. Kemény István például ezt a hasznavehetetlen indiai varázsigét tette meg egyik kötete cikluscímének: „Ma gamrama radtam”. Csekély keleti nyelvtudással is helyreállítható a tömörségében vigasztalan ténymegállapítás: „Magamra maradtam”.

A nyelv orvtámadásainak ki van téve minden beszélő, ha far felől kerülünk, az alattomos jószág rögtön kirúgja bárki fogát. Ledöbbsentem például, amikor a piacon így kínálták a termelői paradicsomot: „finom, illatos, tessék, szagolja meg a KACSÁT”! Hirtelen sem a baromfiudvari, sem a kórházi kacsa szagolgtatására nem támadt gusztusom, aztán persze rájöttem, hogy a voltaképpen kocsanyt, avagy szárat tekintik a zöltség „kacsának” az adott dialektusban. Egy másik zöltségés a Déli pályaudvar aluljárójában, a kartonpapírjaikon éjszakázó hajléktalanoktól tíz lépésnyire kínálta portékáját, mégsem élt a gyanúperrel, és kiírta táblájára vevőcsalogatónak: CSÖVI KUKI KAPHATÓ. Mit mondjak, nem futott össze a nyál a számban. Azt sem kérdeztem, ki a beszállító, nehogy további részletekről értesüljek: „á, olyan friss ez, tegnap még kinn himbálózott a mezőn”. Persze a kisördög nem csak az amatőrökre leselkedik, profioknak sem árt az elővigyázatosság. A pécsi egyetemre mentünk felolvasni egy költőbarátommal, és az est előtt megmutattam neki legújabb művemem, vajon szerinte előadjam-e. Igennel válaszolt, ám hozzátette, hogy az első sorban szerinte nem egészen szándékosan fogalmaztam így: „Ma délután *lehányva* minden ruhát, ingben-glóriában szaladok ki a / költészet fagyos és elnéptelenedett nudista-strandjára”. Nem voltam már elsőfű, nyeretlen, mégis szépen lépre mentem...

Különös előszeretettel állnak lesben a szavak olyan magányos utak mentén, ahol egy-egy tétova, védtelen kisgyerek botorkál, aki még biflázgatja csak a nyelv törvényeit. Az első adandó alkalommal rávetik magukat, és elhegedülnek a nótáját. Ismerősöm kislánya valamit ráejtett a lábára, szaladhattak vele a kórházba. Ahogy ott ülnek a folyosón, a srác, aki akkoriban tanult olvasni, egyre csak lógatja az orrát. Az apuka rákérdez: nagyon fáj? Mire a kicsi: nem, de apa, itt gyógyítják a hordókat is? Ismerősöm elképedve kérdezett vissza: a miket? Hát a hordókat! – vágja rá határozottan a fiú. Az apuka ekkor veszi észre, hogy a szemben

lévő ajtón nagy betűkkel ez áll: BETEGHORDÓK. A gyermek pedig elképzelte, hogy ahogy a beteg gyerekeket, úgy a beteg kifliket, hordókat, cipőfűzőket is alighanem itt gyógyítják, csak persze más-más ajtó mögött.

Egyik este feleségem mesélte az asztalnál, hogy Afrikában a Tanganyika tó vize pár fokkal felmelegszik, bizonyos lények kihalnak, mások elszaporodnak, borul az ökológiai egyensúly... Ágnes lányom a család legkisebbje, ezért próbál mindig „terepszínt ölteni”, akár egy idegen országban ledobott CIA-kém, akit megtanítottak ugyan kazahul, usankát is nyomtak a fejébe, de azért fhéjl, hogy lebjúkik, ha megkhevrdezi walakitól, plíz, mewre wan a khocsma. Ha a kicsi elárulja, hogy valamit nem ért, a négy nagyobb testvér rögtön ráförmed, hogy lehet ilyen ostoba valaki! Így aztán roppant bölcsnek próbál látszani, hogy megálljon a lábán. Óvatosan, homlokát ráncolva kommentált most is: igen, az nagy baj, ha fölmelegszik a TANGANYITOGATÓ. Az első derűtséghullám után arra jutottam, ez afféle dévaj Karib-szigeteki évnnyitót jelenthet, banánszoknyával, tengeri csillag-melltartóval, tangahúron pengető zenekarral. Kiss Judit Ágnes kolléganóm később felvilágosított, hogy nem tudok én semmit a világról, a tanganyitogató ugyanis egy szakma, nevezetesen a chippendale-fiúk magyar neve, és ha ők felmelegszene, az tényleg globális katasztrófa, hiszen így már mi marad végképp szertefoszló férfiideáljainkból? Nos, ilyen és efféle merényleteket követnek el ellenünk a szavak, amikor éppen senki se látja. Csak a detonációt érzékeljük utólag...

Nos hát, ha azt szeretnénk, hogy diákjainkat érdekelje a nyelvten, az irodalom, a robbanékony és jelentésteli nyelv maga, készítsük fel őket erre a fajta vadászatra! Járjanak beépített ügynökként (felszentelt ócskásként) a világban, tűzzenek gombostűvégre minden furaságot, gyűjtsék össze, rendszerezzék és mutassák be leleteiket a többieknek. Vegyék észre, hogy a www.fuggoagy.hu honlap megalkotóinak szeme előtt valószínűleg nem jelent meg a Dalí-féle látomás: a zsinóron függő, kioperált agyak sokasága. A PÁTYI FALÓ csárda tulajai aligha gondoltak bele, hogy a trójai atyafiság is szóba jöhet, már persze csakis görög vendéglő esetében. A rádiót kinyitva meghökkentő bejelentést hallunk: „tornázási munkálatok miatt a környező útvonalakat lezárták”, és már látjuk is Rubint Rékát, amint fűrgén végzi tornázási munkálatait: „hu-há, égjen a zsír, csuda csinik leszünk a strandon, bocsika fiúkák, autóval most nem lehet erre jönni”. Kis kombinálás után rájövünk, hogy eredetileg banális „csatornázási” munkálatokról lett volna szó, csak sikerült menet közben bekapcsolódnunk a parttalan szövegáramlásba. Ugyanígy begyűjthető az immár szándékosan játékos, ámbár kissé alpári ANYÁD PITÁJA cégtábla, mely különös és talán nem is oly gusztusos képzeteket ébreszt a fogyasztandó étkekkel kapcsolatosan. Az efféle trükkök némi leleménnyel folytathatók, nyugodtan megtervezhetjük az APÁD CSEVAPCSICSÁJA vagy az ÖREGANYÁD KALÁCSA vendéglátó-ipari üzemegységek reklámját. Egyik elhivatott magyartanár ismerősöm a tananyag kötelezőségeire fittyet hányva értelmes rendszámtáblákat álmodtatott kisiskolásaival. Nyilván a mi szemünk is megakadt már egy-egy HUI vagy HAI vagy LEI vagy GAI vagy EMU vagy IZG vagy LFS betűösszetételen. Így még akár mulatsággá is válhat a kötelesség, tanítványaink értelmetlen definíciomagolás helyett rászabadulhatnak a nyelv dzsungelének szabad és megejtő világára, lefáradás helyett megtanulhatnak nyitott füllel közlekedni ebben a világban.

2. Továbbírt hagyomány

No jó, de miként jutunk el a mindenki használta, kevés erőfeszítést kívánó élőlészótól az egyre inkább elit-mulatságnak tűnő nyomtatott betűig? Mire jó ma a könyv? Nos, egyszerűen néhány folyóméter aranycirádás bordó gerinc jól mutat a szürkemárvány fölött, a diszkrét, pasztellszínű tapéta hátterén. Csak le ne szedjen egyet valaki, mert megbomlik a szép harmónia! Ennyire törőlmetszett újgazdag módjára persze talán kevesen rendezik a könyvtárakat, ám a múzeumi jellegű, passzív könyvtárolás sajnos egészen gyakori eset. Szomorú, hervadt könyvtáros kisasszony ücsörög a polcok árnyékában, és bágyadtan lapozgatja a lesújtó olvasási statisztikákat. Hát igen, a ma könyvtárának nem elég, ha pusztán könyvek tára, néhány megszállott könnyű- és nehézbúvár kutatási tere, hanem átjáróházzá kell lennie, megkerülhetetlen vonatkozási ponttá, az információk sűrűsödési helyévé. Szerencsére jócskán akad lelkes, elhivatott, tette kész könyvtáros, aki kezét-lábát töri, hogy valami újat mutasson fel a kedves látogatóknak. Jártam olyan vidéki könyvtárban, amelynek előszobája telis tele volt halmozva jelmezekkel, játékokkal, díszletekkel, ezerféle tábor, foglalkozás, ünnepség, rendezvény kellékeivel. Aki internetezni, szórakozni, sakkozni, nagyklubozni, ügyintézni beszédül egy ilyen könyv-örvénybe, azt esetleg még magával is ragadhatja a nyomtatott betű szeretete, vagy legalábbis szokja annak közelségét.

Márai írta kései, kesernyés naplójában: ő bizony nem jön haza élő mementónak, hiszen az emlékművek közös sorsa világszerte, hogy oldalba vizekik őket a kutyák. Valóban, ha az író-költő szobra csupán egy darab bronz az utcasarkon, amelynek évente egyszer dobunk egy szép koszorút, hözöngünk egy kicsit mellette, virtuálisan megdöngetve koporsóját (ébredj, vén csont!), az vajmi kevés. Már másnap elcsendesedik minden, a koszorúk stílusosan bekoszolódnak, a hamis aranybetű megkopik, a galambok lepiszkítják az okos bronzkoponyát, mi pedig elszaladgálunk mellette, nem érünk rá, hiszen fontos dolgunk van, vár az élet, az adóbevallás, a politikai vitaműsor, a nagyáruház, a gyerekek különórája, no meg kedvenc focisapatunk rangadója. Nincs is evvel semmi baj, hadd tolongjon, nyüzsögjön az élet, csak éppen az írott szó is pöröghetne vele együtt, elkísérhetné vibrálásaiban, ahogy az rendeltetése is.

Hiába mondjuk, hogy költőietlen világban élünk, mikor bárhová nyissunk is be, mindeütt versek csorognak a fülünkbe. Bizony, csak már úgy hozzászoktunk, észre se vesszük... Presszóban, szupermarketben, távolsági buszon, vendéglőben, plázában, benzinkúti nyilvános vécében, mindenütt bömböl vagy szivárog a (többnyire nem túl minőségi, többnyire angol nyelvű) megzenésített versek özöne. Belénk ivódik, zakatol, dörömböl a fejünkben, a szívünkben, vérünkbe válik, és butulva dúdoljuk napokig, hogy „óóólvaszd fel jééégszívemet” vagy csak annyit, hogy „waka-waka-waka”. Mégpedig függetlenül minden értelmes megfontolástól, no meg attól is, vajon Shakira-rajongók vagyunk-e vagy sem.

Hogyan is töpreng nem kisebb író, mint Marcel Proust? „Nyugodtan utálhatják a rossz zenét, de azért meg ne vessék! Minthogy sokkal többet és sokkal szenvedélyesebben játszátk, éneklük, mint a jót, lassanként sokkal inkább magába itta az emberek álmait és könnyeit. Éppen ezért méltó az önök hódolatára. Noha a Művészet történetében helye nincsen, hatalmas helyet foglal el viszont a társadalom érzelmeinek történetében. A rossz zene tisztelete, hogy ne mondjam, szeretete nem csupán annak az érzületnek egy formája, amelyet a jó ízlés irgalmasságának avagy szkepticizmusának nevezhetünk, hanem ráadásul a zene társadalmi szerepének, jelentőségének tudatosítása is (...) A nép, a polgárság, a hadsereg, a nemesség, minthogy mindjűknek egyazon postás kézbesíti a rájuk lesújtó gyászt vagy az őket elárasztó

örömöt, éppígy ugyanazokat választják láthatatlan szerelmi üzenetvivőül, bizalmas gyóntatóul. Ezek pedig a rossz zeneszerzők (...) Ez vagy amaz a harmónia, ez vagy amaz a hangszeres részlet nem egy szerelmes vagy álmodozó lelkében a mennyei harmóniát vagy éppen a kedves hangját csendítette fel. Egy rossz románcokat tartalmazó, a sok használatból elnyűtt kottafüzet éppúgy meg kell, hogy indítson bennünket, mint egy temető vagy egy kis falu. Mit számít, hogy a házak stílustalanok, hogy a sírköveket a felismerhetetlenségig ellepik a feliratok és az ízlésficamra valló díszítmények! E porhalmazból az esztétikai gőgjét kellő beleérzéssel és tisztelettel egy pillanatra elcsitítani képes képzelet előtt a lelkek egész csapattja kaphat szárnyra, csőrében tartva a még zöldellő álmat, amely megérezniük engedte a túlnani világot, s élvezettel vagy könnyekkel ajándékozta meg őket az itteniben.”

Mindez mélységesen igaz a dalban nap mint nap felcsendülő zenékre, de nem feltétlenül jelenti azt, hogy a köz érdeklődésére csakis rossz művek, gyenge, banális szövegek, kifinomodott melódiák tarthatnak számot. Ha egy szöveg jókor van jó helyen, ha szinte véletlenszerűen „átgázolnak rajta” társadalmi erővonalak, akkor bizony slágerré válhat arra éppen alkalmasnak nem tűnő, pompás költemény is. Alkalmasabb példát keresve se lelhetnénk, mint éppen József Attila *Hetedikjét*, melyet Hobó üvöltözött ezrek előtt, és amelyet ezrek üvöltöttek és üvölteneke vele mind a mai napig. Márpedig ennek egyes sorai korántsem egyszerűek, igen komoly filológusi és esztétai apparátussal is csak nagy nehezen felfejthetők. Nem mindennapi rejtvények például a következők: „egy, ki magva erdőségnek, / egy, kit őse bőgve védett... egy, ki tudja, hol a kapocs, / egy, ki kendőcskére tapos... egy, ki lelkét üti nyélbe”, de első közelítésre a „dongják körül, mint húst a légy” talányossága (kik, kicsodát, miért?) vagy a „kettő vitéz és tudós négy” számszerű leltára is alaposan feladja a leckét. Mindamellett a „fáj a szívem érted”, a „szeretlek is meg nem is” vagy a „hosszú fekete haj” színvonalához szokott (szoktatott) közönség, vagy legalábbis annak meglehetősen széles rétege éppoly lelkesen gajdolja a népszerűség falát áttörő irodalmi szövegeket, mint máskor sok méretes számárságot – melyeket önkéntelenül vagy nosztalgikusan egészen művelt emberek is zümmögnek magukban. A „sárga rózsától” a „kertész leszekig” vagy a „fürdik a holdvilágig” számos-számtalan remek szöveg jutott a „nép ajkára” megfelelő zenei tálalásban.

Szabó Lőrinc kereken kijelentette: minden költő a giccset akarja megírni, csak nem mindegyiknek sikerül. Szabó T. Anna pedig hozzáfűzte: valamennyi lírikusban ott van elrejtve, titkon a rockstár – T. S. Eliot, ez a művelt, bonyolult, kifinomult, Nobel-díjas költő is a *Macskák* musical nyávogott verseinek köszönheti világhírét. Valaha nem is igen vált el egymástól költészet és rockstárság: Walter Von Der Vogelweide, a középkor egyik legnagyobb lírikusa például írni sem tudott, ellenben remekül pengetett, színpadi jelenlétével hengerelte le a közönséget. A mai értelemben véve dalszövegíró volt, annak pedig egész ügyes, hiszen dalait, amelyeket dohszagú, görnyedt megjelenésű írkokok lejegyvezgettek a papírra, a mai napig a világirodalom gyöngyszemei közt tartjuk számon. Azt pedig talán szükségtelen is mondani, hogy szólások, szállóigék formájában hány és hány klasszikus vesszor kering a mai napig szerte a szabad nyelvi természetben. Egy kocsma kerthelyiségében sörözgetve, őszi időben hallottuk az alábbi megjegyzést egy tizenhat-hét éves fiú szájából, akit a pultos kérésére az összegyűlt faleveleket söprögette körülöttünk: „Itt az ősz, itt van újra”. Mi készítette vajon őt arra, hogy a kishibás idézetet előhúzza agya valamelyik távoli rekeszéből? Alighanem a teljesebb megfogalmazás homályos igénye, az az érzés, hogy a jelen tapasztalathoz hasonlóval valahol már találkozott, és kereste a két pólus összeszikkasztásának különös jóérzését.

Ugyanezért hozza fel a sportújságíró, hogy a visszavonuló futballedző „letészi a lantot”, ezért használja Ady frappáns félmondatát a menősködő diák: „na, álmodik a nyomor”, és hasonló okokból csacsog így a női magazin internetes bloggere: „ha férfi vagy, légy férfi”.

Klasszikus versek szómintázatai úsznak a levegőben, letüdözzük, öntudatlan mintákként magunkban hordozzuk őket, és ha úgy tetszik, változtatunk is rajtuk, sajátunkká költjük őket, amint régebben minden falusi dalnok saját szája íze és emlékezete szerint alakította az elébe kerülő szövegeket-melódiákat. Dallamok más és más versmondatokkal párosultak, hatalmas szözene-körforgás volt az egész világ. Balassi két törökirtó hadművelet között verset faragott, nem csak német virágénekek, lengyel és román danák vagy olasz slágerek ritmusára, hanem fülét hegyezve a túlsó tábor irányába, ahol például a *Gerekmez bu dünya sensiz* nótáját hangicsálta az ellenség. Meglehet, ahogy az igencsak fejlett török orvostudomány művelői átjártak fegyverszünetben jó pénzért gyógyítani a honfitársaik ütötte sebeket, még talán egy-egy banda is átrándult, hogy multságul szolgáljon egzotikus dalkészletével.

Mi lenne, ha újra továbbszólhatóné válna a vers, az összecsengő szavak zenéje? Rengeteg versmegzenésítő együttes bizonyítja e gondolat életképességét. A szövegek pedig folyton alakulnak, érinthetetlen szent textusból formálódó szövetté változnak át, valahányszor egy-egy újabb lírikusi nemzedék villantja fel soraiban régebbi idők egy-egy ismerős alakzatát. Hiszen már Arany sem restellte papírra vetni: „Hasadnak rendületlenül légy híve, óh, magyar”, Tóth Árpád rigmusba szedte: „Egy gondolat bánat engemet: lóverseny nélkül halni meg”. Ez utóbbi, valljuk meg, tényleg meglehetősen leverő perspektíva. A minden kölkségre kapható Weöres sem átalált elszöszölni Petőfi dalával: „Temetésre szól az ének, / Temetőbe kit kísérnek? / Akárki, már nem földi hapsi, / Nálam százszorta boldogabb fi”. A diákok évtizedek óta nagy lelkesedéssel adóznak a „továbbköltés” ragadós szenvedélyének. Fújják teli torokból: „A kis szobába toppanék, / Repült felém anyám, / S én kinyitám az ablakot, / Ma is repül talán”. Mikor ezt a változatot megosztottam a balatonkenesei diáksággal, a közönség egyik tagja méltatlankodva fortyant fel: az nem is úgy van, hanem hogy „Negyvenhetes bakancsával / Szétrúgta a pofám”. Nyilván van, akit ekképpen fogad otthon karate-mamikája.

A Kozármislenyben évente megrendezett „szófaragó táborba”, ahol tíz-tizennégy éves gyerekeknek vezetek írásműhelyt, kicsit félve vittem le Villon oly távoli „tutimegmondó” versét, az *Apró képek balladáját*, melyben a dörzsölt versbeli én csak úgy kérkedik tájékozottságával: „Tudom, mi a tejben a légy, / tudom, ruha teszi az embert, / tudom, az új tavasz mi szép, / tudom, mely gyümölcs merre termett”. Annál szimpatikusabb, mikor a versszakvégi refréneknél mintegy ijedten üti fel fejét a kétely és az önbizalomhiány: „csak azt nem tudom, ki vagyok”. A diákok hamar ráéreztek a ritmusra, és saját élettapasztalataik alapján gyúrták át a refrént, amelyhez aztán már csak a „tudáslitániát” kellett hozzápasszítani.

Tudom, mi almán rohadás,
tudom, ember eszi az embert,
tudom, mi fűben kutya-potty,
tudom, olaj fedi a tengert,
tudom, hogy minden pénzt ellopnak,
tudom, a zene jó dolog,
tudom, hogy a ma is volt holnap,
de nem tudom a matekot.

Tudom, fára száll a madár,
tudom, hogy vízre száll a matróz,
tudom azt, hogy enni remek,
tudom, hogy a pia letaglóz.
Tudom, hogy hálót szó a pók,
tudom, a Holdra feljutok,
tudom, nem kéne tévét nézni,
de nem tudom a matekot.

Záporoznak ilyenkor az ötletek, csak a szakmai kontroll iránytűje szükséges, mely megmutatja, merre érdemes mennünk, mikor ütközünk falba, melyik megoldás lehetne még erősebb, töményebb. A Szent-Györgyi Albert Gimnázium fiataljai is gyorsan rátaláltak életkori témájukra a rögtönzött versbarkácsolás keretei között.

Sejtem, hogy pénzt akar a rendőr,
sejtem, felrobban a vegyész,
sejtem, hogy későn jön a mentős,
sejtem, az ellenőr nagy ész.
Sejtem, doppingol a futó,
sejtem, melyik színész meleg,
sejtem, hogy nem leszek ufó,
de nem sejtem, hogy ki leszek.

A kozármislenyi gyerekekkel hamar ráhangolódtunk a reneszánsz kori Christine de Pisan magányversére is, hiszen ehhez az életérzéshez sem kell okvetlenül száz évvel korábban élni. És persze segítségünkre van a fordítás kegyes csalása is, hiszen némi archaizálás mellett nagyon is mai hang csendül itt, nem holmi ijesztően kibogozhatatlan jelentésű nyelvmelékkel állunk szemben.

Magam vagyok, ha ablakom kitárom,
magam vagyok szobámba rejtezten,
magam vagyok hallgatni nagy sírásom,
magam vagyok, letörve, ernyedten,
magam vagyok, bár mind keservesebben,
magam vagyok kuporgón a sarokban,
magam vagyok híveimtől elhagyottan.

Megkapóan hasonló, mégis egészen sajátos választ sikerült kerekítenünk erre a szövegre, s vajon mi fejezhetné ki pontosabban a gyermek bizonytalanságát, kiszolgáltatottságát, kifosztottságát, elkenődöttségét, mint éppen a földre pottyant fagyalt olvadó látványa:

Magam vagyok, ha megdőglött a macskám,
magam vagyok, ha kifogyott a tollam,
magam vagyok, ha kilyukadt a zoknim,
magam vagyok, ha kiömlött a kávé,
magam vagyok, ha csücsülök a vécén,
magam vagyok, ha fagyim leesett,
magam vagyok, egyre szerelmesebb.

Az irodalom, mint tudjuk, nem csak magunk megismeréséhez visz közelebb, hanem meg is hosszabbíthatja életünket, hiszen segítségével időben-térben akár roppant távoli sorsokba is átpottyanhatsz egy pillanat alatt. Bár az idős kor meglehetősen távoli és különös bolygó egy általános iskolás szemében, környezetéből nyilvánvalóan erről is van közvetett tapasztalata. Úgyhogy bízást visszhangra találhatott Eustache Deschamps szellemes és önironikus tirádája is:

Hátam hajlik, púposodom,
Tompul fülem, elhagy az élet,
Hajam kihull fejbúbomon,
Két orrlíkam cseperészget,
Mellemben fájdalmat érzek,
Már-már minden tagom remeg,
Hol hadarok, hol hebegek,
Gőg s türelmetlenség feszít,
Nem járok, ha nincs, ki vezet:
A halál így jelentkezik.

Irigy vagyok, ősz homlokom,
Felfújok bármi semmiséget,
Minden gyanús, a múltamon
Merengve hosszasan mesélek,
S az új dolgokból mit sem értek.
A játék már nem élvezet,
Viszont nagy kedvvel zsémbelek.
Sírom szívem emlékeit,
Ifjakraól mondok élceket:
A halál így jelentkezik.

A cél természetesen nem az idősek rovására való gunyoroskodás volt, hanem az, hogy az iskolaszagú „legyél nagyon udvarias!”, „add át a helyed!”, „segíts vinni a szatyrot!” steril, érzelmileg átélhetetlen parancsai helyett konkrétan belehelyezkedjünk világukba, és (a József Attila-i felszólításnak engedelmességgel) „a másik tükrében mossuk meg arcunkat”:

A homlokom ráncosodik,
a ránckrémek már nem használnak,
a hátam fáj, ha leülök,
ha felállok, szaggat a lábam,
ha lefekszem, fáj mindenem,
a vénség kibabrál velem.

A vécére már alig járok
vagy minden percben menni kell,
bezárnak, ellopják a kulcsot,
ha kiszököm, már fél siker,
vagy öt kiló gyógyszert eszem,
a vénség kibabrál velem.

Megsütöm a szemüvegem,
hozzá a szappan lesz a krumpli,
száz éve húsz éves vagyok,
bezárkózva merek aludni,
koporsót is vettek nekem,
de nem babrálják ki velem!

Volt egy tizenkilencedik század végi német költő, Christian Morgenstern, számos megke-
rülhetetlen irodalmi csíny elkövetője. Úgy feszegette a líra határait, hogy mindeközben meg-
maradt szórakoztató, esendő, gyermekien naiv lírikusnak. Talán legismertebb bravúrstiklijé
gimnáziumi tankönyvekbe is bekerült, s magyar fordításban (ha jól emlékszem, Szabó Lőrín-
cében, de lehet, hogy Tandoriét használom) a következőképpen „hangzik”:

Hal éji éneke

—
uu
— — —
uuuu
— — —
uuuu
— — —
uuuu
— — —

uuuu
 ---
 uu
 -

Az ötlet zseniális, nemkülönben a kivitelezés, íme a tökéletesen üres, verstanba illően lecsupaszított költemény-hely, a csupasz forma, a jelentés nélküli ritmus, mely egyben a halnémaság és halpikkelyesség meditatív, tipográfiai szobra. A mű egyszeri gesztus, meg nem ismételt. Parti Nagy Lajos remek ötlete viszont mégis „kimozdította” holtpontjáról ezt a kikezdetetlen művet, s visszaadta az irodalom gyakorlóinak. Morgenstern-hommage-ában Parti megírja a hal megírhatatlan énekét, mégpedig huszárvágás-szerű szellemességgel az eredetileg megajánlott, de ott és akkor ki nem töltött időmértékben. Hadd idézzek egyetlen szakaszt:

ó
 puha
 félholdnál
 öleli az
 árnyékát
 tovasuta
 lakkbőrönd
 utazik a
 szív mélyén
 teli teli
 ikrával
 puha
 ó

A módszer persze, akárcsak Morgensterné, érvényes költői műben többé aligha másolható, öntőformaként azonban annál inkább hasznavehető, és az edzőmunkát is kiválóan segíti, amint azt az egykori hallgatóim alkotta mellékelt ábrák mutatják:

Pá,
 pici
 édeske,
 kipi-kopi,
 kopjál le,
 ciki-cuki
 popsicskád
 valahova
 told arrább,
 pici,
 pá.

(Horváth Dániel István)

Sört
ide
hozzátok
nosza-nosza
korsóban
boszanova
léptekkel
a hadova
nem kell már
csak a
sör.

(Ijjas Tamás)

A mai diákokból általában idegenkedést kiváltó antik formákkal való ismerkedés egészen más hangulatú, ha fúrás-faragásnak fogjuk fel a dolgot. Ehhez persze nem árt némi minimális szaktudás, és persze türelem sem. Nekimehetünk például egy műsorújságból vett szappan-opera-cselekménynek, ahogyan tettük is azt egyetemi tanítványaimmal. A ritmusképlet táblára írása után következett a forma kitöltögetése bekiabálás és ötletekből-gyurmázós alapon. Így ki-ki láthatta a dolog buktatóit és jól mulattunk kevéssé örökbecsű, ám legalább mulatságos és hasznos variációink megszülése közben. Kellett hozzá a kissé nekromán és hatásvas-dász történet diszkrét bája is...

Alkaioszi strófa:

Holtnak hiszik már csalfa Letícia
Szép kisbabáját, ámde a Gonzaló
Tüstént gyanút fog, sírt kiássa,
Túlhevített agya meg kikattan.

Vagy:

Meghalt a kisdéd, már ha a hír igaz,
Ám kötve hinné ezt deli Gonzaló,
Hantot kítúrván elterül majd,
Szépesze semmibe szétfoszolván.

Vagy még:

Csepp gyermekecske korhad a föld alatt,
Ezt nem kajálja meg sose Gonzaló,
Mint egy vakondok, sírt kifurkál,
Buxsi fejében a fény kilobban.

Egy internetes hírportálon lelt másik sztori szerint valamelyik erdélyi magyar parlamenti képviselő műtétje során tévedésből kiskanalat felejtettek a szenátor úr belsőbb szerveiben, ráadásul az evőeszközön egy magyarországi szülészeti klinika felirata szerepelt. Belátható, hogy nemzetiségi-politikai üzengetés és nyilatkozattétel lett az ügyből. No meg a részünkről három hangpróba is:

Alkaioszi strófa Mátvás királyos beütéssel:

Rozsdás kanál volt képviselő-uram
Műtött hasában: felcseri műhiba.
Így szólt az orvos: lásd be, huncut,
Kiskanalát aki meg nem enné...

Aszklepiadészi haszonlesés:

Rozsdás kiskanalat nagy lezseren belé-
Varrtak képviselőnk hájpocijába, jaj!
Így szól: legközelebb hatdarabos ezüst-
Eszcálg lesz a hasamba' tán?

Szapphói pesszimizmus:

Kiskanál rozsdáll a pasas belében:
 Úgy unom már ezt a bűdös szenátort!
 Fel nem ajz többé a rohadt közélet...
 Jöjj, operálg meg!

Nem kevésbé szórakoztató és legalább ennyire tanulságos jól ismert, klasszikus szövegeket átpofozni klasszikus strófaformába. Egyrészt megtapasztalhatjuk, hogy ezeket a bukfeneket voltaképpen bármely tartalommal elvégezhetjük, másrészt az is kiviláglik, hogy irodalmi nagyjaink nem véletlenül választják az elmondandókhöz éppen az adott formát, és nem valamelyik másikat.

Alkaioszi anyatyúk:

Ej-haj, mi baj van, tyúkmama, mondja hát!
 Itt benn, szobában laknia tán szabad?
 Isten kegyelmes, dől az áldás,
 Jól megy a sorsa a tollasoknak!

Aszklepiadészi enyhén szlenges:

Édes jó tyúkanyó, mondd, mi a cink veled?
 Látom, kell a szobánk, fészkedet itt rakod!
 Jó arc Istenatyánk, csípi a csőrödet,
 Hogy felvitte a dolgodat!

Szapphói svájci frankos:

Tyúkanyó, drágám, mi a pálya itten?
 Tán lakásunkban napozol bitorlón?
 Jó az Isten, jó, de a bank szivat csak,
 És kitoloncol.

József Attila ugyancsak népdal-egyszerűségű sorait sem kíméltük, csavarintottunk az anyagon egyet-kettőt:

Alkaioszi:

Nincs már apám sem, nincs ölelő anyám,
 Nincs Istenem sem, befogadó hazám,
 Csókom, szerelmem, gyermekágyam,
 Nincs temetőbeli sírhelyem sem.

Aszklepiadészi:

Nincsen nékem apám, nincs ölelő anyám,
 Nincs Jóistenem és befogadó hazám,
 Sem csókom, szeretőm, sem puha gyermekágy,
 Nincsen már temetőhelyem.

Szapphói:

Nincs apám nékem, sem anyám, ki ápol,
 Istenem sincsen, s anyaföld alattam,
 Csók se jut nékem, szeretőt se tartok,
 Szemfedelem sincs.

Ugye, milyen avíttas negéd kerekedett hirtelen a lecsupaszított, szinte üvöltően kopár eredetiből? A forma használata ugyanis nemcsak arra tanít meg, mire alkalmasak ezek a patinásan görgő strófák, hanem arra is, hogy mire nem. Azért egy kicsi argóval itt is felturbóztuk még a dolgot a nagyobb hatás kedvéért:

Nincs faterkám sem, muter is bekómált,
Nietschen Isten sem, humuszom fogyatkoz,
Nincs puszókám sem, buja szőrű nyuszkóm,
Meg se születtem.

A versfaragás-továbbköltés kalandja élethosszig elkísérhet bárkit, hiszen a kapolcsi Kaláka Udvar Versműhelyének fiatalokból és felnőttekből álló résztvevőivel számos ilyen vállalkozást vittünk diadalra. Arany János Walesi bárdokja például voltaképpen egy munkaköri leírással indul: „Edvárd király, angol király / Léptet fakó lován: / Hadd látom, úgymond, mennyit ér / A velszi tartomány”. Rendes király, ugye, pontosan így tesz, árgus szemmel végignézi időnként birodalmát, hiszen, mint tudjuk, gazda szeme hizlalja a jószágot. Az csak kicsit később válik nyilvánvalóvá, hogy egy levert forradalom utóhatásainak vagyunk szemtanúi. Ha az Arany-féle versszakot öntőformának tekintjük, bátran nekiláthatunk egy-egy szakma karikatúrisztikus jellemzésének, ahogy az egyébként a régi magyar irodalomban napirenden is volt:

Kovács Balázs bérnikulás
Indul piros Ladán,
Hadd látom, úgymond, mennyit ér
Az ócska álszakáll.

Nyári Gyula mormon hentes,
Portékája bió,
Gyári nyula hormonmentes,
Bár negyvenöt kiló.

Izom Tamás tornatanár
A zebrán áthalad,
Elütné egy traktor, de az
Izmain fennakad.

Győzike a celebritás,
Zebratangát vesz ő,
Hátul a múltja látható,
Elöl meg a jövő.

A kegyes közönség, remélem, szíveskedik elnézni nekünk versfaragványaink alkalmi jellegét, és a nemes célt látni mindebben... A legszentebb, legnagyobb szabású mű is kipereg az emlékezetből, ha memoriter-kényszerbe és fád ünnepi hangulatba csomagolják, ha nem tartja felszínen élő-eleven torkok dünyögése, dúdolása, danája. A „száll az ének szájról szájra” (avagy manapság „szájtról szájtra”) illúzió marad, ha nem sikerül visszaváltoztatnunk a verset azzá, ami kezdetől fogva volt: eleven szózenév.

A módszerek természetesen korántsem újak, csak valahogy az irodalom feledkezett meg ezekről az ugróiskolákról. A festőnek nem derogál skiccelni, krokizni, az orgonaművész és a dzsezz-zenész egyaránt szívesen improvizál, még a Mozart-zongoraversenyek rögzített tételei belsejében is ott a nyitott kádencia, melyet a zongorista saját kedve és ízlése szerint tölt ki mai, Mozart-kortárs vagy akár bluesos elemekkel. Kocsis Zoltán sem röstellt mintegy harminc variációt szerzeni a *Kiskarácsony*, *Nagykarácsony*... kezdetű népszerű dalra, és ezeket egy DVD-n közrebocsátani. A téma nekem sem hagyott nyugtot, és egyre több ritmikaitematikus egybeesés motoszkált az agyamban a legkülönbébb stílusokban, mígnem nekiduráltam magamat, és mintegy irodalmi feleletként összekalapáltam ezt a kis variációsorozatot. A sor folytatható, a példa szabadon (vagy kötötten) követhető...

KISKARÁCSONY-VARIÁCIÓK

*Kocsis Zoltánnak**1. Ómagyar*

Küs Karátson, Nadj Karátson,
münden ajk tsak Iggyet álgyon,
sömmi Jermek witez lettél,
magosb Telgy fa mindenecnél.

Kitsin böltső, nadj Körösz fa,
iásol mellül Menjbe hinta,
ki kitsinként fell magaslosz,
münket es ránts tenmagadhoz.

2. Lavs Christi Infanti

Kis Karátsony, Nagy Karátsony
Ez idnepen feltalálnom
Engiggyed szent segedelmed,
Uronk, Jézus, add kigyelmed!

Sidó s magyar vétkek nípe,
Térdepelvén Őelíbe,
Marháik most felajálvák,
Szakgasd le rólok a pányvát!

3. Anakreóni

Kiskarácsony, Nagykarácsony,
repülünk az égi szánon,
szaporáz a ló előttünk,
sziporkáz a hó utánunk.

Az a jászol messze-messze,
suhanunk a hóba veszve,
kicsi Jézus, el nem érünk,
kicsi Jézus, egyre várunk.

4. Lateiner

Csöppnyi Karácsony, Szirtnyi Karácsony,
Esd a mi lelkünk messzi határon,
Csöppnyi a csillag, pedzik az égen,
Fújja aeolus, dőndül az ében.

Sors fonalát kik szőve bogozzák,
Jó utad óvják mennyei Parkák,
Nézd eme Jászolt, s általa élve
Juss Crucifixum legközelébe.

5. Sezession

Kicsiny Karácsony, nagyobb Karácsony,
Ma sült malackám repül be számon,
Sehogyse bánom, sehogyse szánom,
Az élet így győz a rém halálón.

Tejes gyerekből, ki régen voltam,
Pelyhes fiúvá kihajladoztam,
Minden gyerekbe begyömöszölve
A mennyek bújnak, leszállva földre!

6. Az ördög útja

Kiskarácsony, Nagykarácsony,
zúzmarás a csizmám,
földre dobban, égre csattan,
csillag-szikra hull rám.

Jég alattam, tűz felettem,
ugrabugra fények,
színarannyal kedveskedtem
égi-földi lénynek.

7. Aj, Románi

Kiskarácsony, Nagykarácsony,
Fáj a szívem, hogyne fájjon,
Tömjént veszek fél petákon,
Jaj, meghalok!

Kicsi Jézus selyem kendő,
Csicsa gyöngyből elegendő,
Mevált minket, mikor megnő,
Jaj, meghalok!

8. Bugivugi

Kiskarácsony, Nagykarácsony,
zúg az erdő: vapsuvapp,
jégcsapokkal orgonálok,
bugivugi nem harap.

Bőrnyakkendő, farvitorla,
bébi, rázd a testedet,
túlévéllel hint az éjjel,
szent havával eltemet.

9. When the saints

Ó, Kiskarács meg Nagykarács,
ó, fagyparázzsal mardosás,
kis Jézus itt, szent József ott,
már készül ám a nagy titok.

Gyerünk lovon, gyerünk gyalog,
vagy szállva, mint az angyalok,
ó, Kiskarács meg Nagykarács,
négernek mennyben jut kalács!

10. Operett

Kiska, de rácsony, Nagyka, de rácsony,
snájdig a párom, életem álom,
barna szemedben fénycsillagszóró,
tutti ha volt már, most jön a szóló.

Abronsos szoknya, másli a hajba,
csak takarásban kapunk mi hajba,
hisztériával nem lépünk színre,
itt habos minden, így írta Imre.

11. Rap

Kicsi kará-karácsony, nagy a kará-karácsony,
ma a pokol lehelget csak a csatornarácson,
ez a parázna város csillagszóró-hiányos,
cigi-cigik repülnek, csupa csóró magányos.

Betlehemet-hemet látsz, öntsd le olaj-olajjal,
Szedd a gyufá-gyufádat, gyújtsd fel a já-a jászlat,
Égjen a tör-a törvény, mert az csak ön-csak önkény,
Lángol a Já-a Jézus, szeretetör-tetörvény.

